

2021-01-14

Dnr SU FV-4786-20

Anders Nilsson
Handläggare
Områdeskansliet för humanvetenskap

Regeringskansliet
(Justitiedepartementet)

Stockholms universitets remissvar på JU2020/03934 En utökad möjlighet att söka efter vapen och andra farliga föremål (DS 2020:23)

Stockholms universitet har ombetts inkomma med synpunkter på promemorian *En utökad
möjlighet att söka efter vapen och andra farliga föremål (DS 2020:23)*. Universitetets svar
består av Kriminologiska institutionens synpunkter och avser endast delen som behandlar
utökade tvångsmedel mot barn under 15 år.

Sammanfattning av utredningens förslag om utökade tvångsmedel mot barn under 15 år

Utredningens bakgrund utgörs av en oroande brottsutveckling särskilt vad gäller
ökningen av dödligt våld, skjutningar och sprängningar. Skärpt vapenlagstiftning har,
enligt Polismyndigheten, fått som effekt att kriminella undviker att inneha och
transportera vapen och i stället låter minderåriga stå för vapenhanteringen.
Utredningen föreslår därför att det nuvarande kravet på *särskilda* skäl för beslag,
husrannsakan och kroppsvisitation riktade mot barn under 15 år ska utgå. Då
ersättning till de minderåriga för vapentjänster bl.a. sker i form av narkotika kan
polisens kroppsvisitationer också minska risken för barnen att dras in i framtida
kriminalitet.

Sammanfattning av institutionens remissvar

Kriminologiska institutionen avvisar förslaget till utökade möjlighet att kroppsvisitera
minderåriga då

- polisen redan har verktyg för att beivra minderårigas vapenbrott
- ökad kroppsvisitation av minderåriga innebär ett brott mot barnets rätt att inte utsättas för tvångsåtgärder

Kriminologiska institutionen

- kroppsvisitationernas effekt i form av minskad risk att inte dras in i framtida kriminalitet inte har gjorts trolig
- kroppsvisitation av minderåriga riskerar att allvarligt minska förtroendet för polisen och öka snarare än minska de ungas kriminalitet.

Utredningens uppdrag

Utredningsdirektiven rör frågan om utvidgade möjligheter för polisen att genomföra husrannsakan och beslag. Angående frågan om kroppsvisitation säger direktiven att den kan tas upp om tiden medger. Frågan om utvidgad kroppsvisitation behandlas nu i utredningen men enbart vad gäller minderåriga. Den principiellt viktiga frågan om polisen ska få rätt att i större utsträckning kroppsvisitera minderåriga tas inte upp som ett uppdrag i direktiven. Utredningen ägnar sig också åt frågan om upptäckt av narkotikainnehav i samband med kroppsvisitation och formulerar då ingripandet som ett skydd för barnet för narkotikamissbruk och risken för en framtida kriminell karriär. Det förefaller som om utredaren här gått utöver sitt utredningsuppdrag.

Statistiskt underlag saknas i utredningen

Utredningen återger Polismyndighetens åsikt att det saknas verktyg för att komma åt minderårigas hantering av vapen för äldres räkning och att denna typ av vapenbrott ökat kraftig. Det saknas dock i utredningen något siffermaterial som skulle kunna belysa denna fråga. Både för Polismyndigheten och utredningen bör väl sådant underlag föreligga för att man ska kunna uttala sig om en eventuell förändring i form av ökade händelser av detta slag?

Om vinster och kostnader med kroppsvisitation av barn

Enligt polisens uppgifter om barn misstänkta för brott enligt vapenlagen utgjordes 2018 och -19 1/3 av innehav av pistol, revolver eller kulsprutepistol, dvs. de vapenbrott som står i centrum för debatten om skjutningarna. Det motsvarar knappt 60 fall per år och rör alltså brott som polisen avslöjat. Frågan är då hur många ytterligare vapenbrott bland barn under 15 år som polisen kan förväntas komma åt genom utvidgad kroppsvisitation.

Utredningen tycks inse att det kanske inte blir så många träffar om inte antalet kroppsvisitationer ökas mycket kraftigt. För att berättiga ingripandena framhåller

utredningen då möjligheten att upptäcka narkotikabrott bland barn. Härigenom kan antalet kroppsvisitationer av minderåriga kraftigt utvidgas. En sådan utvidgning skulle dock ha sina tydliga kostnader. Vid sidan av de positiva effekterna av polisnärvaro anför en forskningssammanställning från University of Toronto många risker och negativa resultat av polisens *stop and search*.¹ Att polisen visiterar människor upplevs i många fall som orättvist, minskar viljan att samarbeta med polisen inkl. att rapportera brott och kan leda till ökad brottslighet. I denna verksamhet finns även ett tydligt inslag av etnisk diskriminering. De negativa effekterna av utredningens förslag kan bli stora.

Skydd av barn genom polisingripanden mot barn

Tvångsmedelslagarna är generella och bör inte begränsas till vissa brott, skriver utredningen och fortsätter: ”Med den lösningen kommer även risken för att barn tidigt dras in i narkotikabrottslighet att minska” (sid. 130). Utredningens uppdrag om att föreslå åtgärder mot vapenbrott blev en fråga om att skydda barn från narkotika. Polisingripandena berättigas med hänvisning till FN:s barnkonvention från 1989 som sedan 2020 är svensk lag och som betonar barnets rätt att skyddas mot narkotika. Utredningen ställer här två barnrättigheter mot varandra: ”(Å) ena sidan rätten för barn att skyddas från en något ökad risk att utsättas för tvångsåtgärder och å andra sidan rätten för barn att skyddas från att i tidig ålder dras in i kriminalitet” (s. 132).

Enligt utredningen väger den förra rättigheten tydligen lätt mot den senare. Barnets rätt att skyddas mot narkotika får berättiga en utvidgning av kroppsvisitationer utförda av polisen. Utredningen har här inte tagit hänsyn till Barnkonventionen artikel 37 (a) som behandlar konventionsstaternas skyldighet att se till att inget barn får utsättas för tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning. En kroppsvisitation av barn under 15 år utan att särskilda skäl föreligger måste ses som en förnedrande behandling. För övrigt, om kroppsvisitation av barn för att hitta narkotika

¹ Criminological Highlights, *Understanding the impact of police stops*. University of Toronto, 2017. https://www.crimsl.utoronto.ca/research-publications/faculty-publications/understanding-impact-police-Tvångsmedelslagarna_är_enligt_utredningen_generella_och_bör_inte_begränsas_till_vissa_brott_stops. Se även Murray, K., McVie, S., Farren, D., Herlitz, L., Hough, M., & Norris, P. (2020). Procedural justice, compliance with the law and police stop-and-search: a study of young people in England and Scotland. *Policing and Society*, 1-20. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/10439463.2020.1711756>

alls skulle ha någon effekt i form av minskad risk för en kriminell karriär diskuteras inte i utredningen.

Slutsats

Kriminologiska institutionen avvisar förslaget om utvidgad möjlighet för polisen att kroppsvisitera barn.

Yttrandet har beretts av Kriminologiska institutionen, Stockholms universitet, och har på Samhällsvetenskapliga fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus Yvonne Swanström.